

การพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้าน
ของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน



นางสาวรุ่งลาวัลย์ ละอ้าคา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษาระดับปริญญาตรี ภาควิชาประถมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-3028-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A DEVELOPMENT OF THE DIALECTICAL CONSTRUCTION PROGRAM
ON THE TRANSACTION OF FOLK CULTURE OF TEACHERS AND HUMAN
TREASURES FOR PROVIDING PRESCHOOL LEARNING
EXPERIENCE ON RURAL ISAN WAYS OF LIFE

Miss Runglawan Laumka

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Early Childhood Education

Department of Elementary Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-3028-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับ
การปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญา
เพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน

โดย

นางสาวรุ่งลาวัลย์ ละอ้าคา

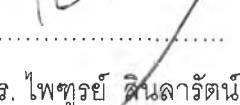
สาขาวิชา

การศึกษาปฐมวัย

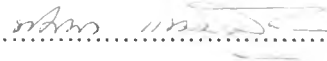
อาจารย์ที่ปรึกษา

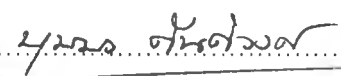
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นุชบง ตันติวงศ์


คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิตศึกษา


..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินดารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แหม่มณี)


..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นุชบง ตันติวงศ์)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ)

รุ่งลาวัลย์ ละอ้าคา: การพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้
วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาล
ตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน (A DEVELOPMENT OF THE DIALECTICAL CONSTRUCTION
PROGRAM ON THE TRANSACTION OF FOLK CULTURE OF TEACHERS AND HUMAN
TREASURES FOR PROVIDING PRESCHOOL LEARNING EXPERIENCE ON RURAL ISAN
WAYS OF LIFE) อ. ที่ปรึกษา: ผศ. ดร. บุษปง ตันตวงค์, 348 หน้า ISBN 974-17-3028-4

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้
วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน
โดยโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 เตรียมการ ขั้นที่ 2 สร้างโปรแกรมฯ ขั้นที่ 3 ทดลอง
ใช้โปรแกรมฯ และขั้นที่ 4 นำไปใช้และปรับปรุงโปรแกรมฯ กรณีศึกษาเป็นโรงเรียนประถมศึกษาในภาคอีสาน คือ
โรงเรียนห้วยวังและโรงเรียนต้นโพธิ์ ผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ คือ ครูระดับอนุบาล 6 คน และผู้ทรงภูมิปัญญา 9 คน
จากในและนอกชุมชนห้วยวังและชุมชนต้นโพธิ์

จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและผู้ทรงภูมิปัญญาพบว่า ครูอนุบาลแสวงหา
ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงการปรับ ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านด้วยการคิดอย่างถี่ถ้วน 4 ลักษณะ คือ

- 1) การวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่ขึ้นต่อกันตามธรรมชาติ 2) การค้นหาคุณค่าที่แท้จริง 3) การแก้ปัญหาอย่าง
สร้างสรรค์ 4) การพิจารณาตามหลักธรรม โดยผ่านการใช้เทคนิคสแกฟโฟลด์ิง 6 แบบ คือ 1) การคัดเลือก
- 2) การลดทางเลือก 3) การรักษาเส้นทาง 4) การชี้จุดสำคัญ 5) การป้องกันปัญหา 6) การสาธิตวิธีปฏิบัติ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำครูอนุบาลสู่การปรับ 1) มุมมองของครูในการปรับ ใช้วัฒนธรรม
2) การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
ครูอนุบาลโรงเรียนบ้านห้วยวังเลือกปรับ ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านด้านเกษตรกรรม ด้านหัตถกรรม ด้านภาษา
และวรรณกรรม และด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี ครูอนุบาลโรงเรียนบ้านต้นโพธิ์ เลือกปรับ ใช้
วัฒนธรรมพื้นบ้านด้านเกษตรกรรม

โปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับ ใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญา
เพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน เป็นโปรแกรมเชิงพัฒนาที่กำหนดแนวปฏิบัติให้
ครูและผู้ทรงภูมิปัญญามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และกำหนดเนื้อหา กิจกรรม สถานที่ และเวลาซึ่งมีความยืด
หยุ่นตามวิถีชีวิตของชุมชน โปรแกรมที่ปรับปรุงแล้วประกอบด้วยแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์ สาระ การ
ดำเนินการใช้โปรแกรมฯ และการประเมินผล

ภาควิชา ประถมศึกษา ลายมือชื่อนิสิต..... รุ่งลาวัลย์ ละอ้าคา
สาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... บุษปง ตันตวงค์
ปีการศึกษา 2545 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4383758127 : MAJOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION

KEY WORD: PRESCHOOL/ TEACHERS - HUMAN TREASURES/

TRANSACTION / FOLK CULTURE /

RUNGLAWAN LAUMKA : A DEVELOPMENT OF THE DIALECTICAL

CONSTRUCTION PROGRAM ON THE TRANSACTION OF FOLK CULTURE OF

TEACHERS AND HUMAN TREASURES FOR PROVIDING PRESCHOOL LEARNING

EXPERIENCE ON RURAL ISAN WAYS OF LIFE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF.

BOOSBONG TANTIWONG, Ed.D. 348 pp. ISBN 974-17-3028-4

The purpose of this study was to develop the dialectical construction program on the transaction of folk culture of teachers and human treasures for providing preschool learning experience on rural Isan ways of life. The program consisted of four phases, namely, preparation, construction, field testing, and revision. The case study was Huay Rung Primary School and Ton Pho Primary School in Isan. The program participants were six preschool teachers and nine human treasures in and outside of Huay Rung and Ton Pho communities.

According to the process of the dialectical construction with the human treasures, the preschool teachers sought insights into their folk culture by four types of attentive reflection: 1) analyzing interdependent causes and effects in nature; 2) searching true value; 3) creative problem solving; 4) moral consideration, through six aspects of scaffolding: 1) recruitment of areas of interest; 2) reduction in degree of freedom; 3) direction maintenance; 4) marking critical features; 5) frustration control; 6) practice demonstration.

The dialectical construction led the teachers to adapt 1) their cultural points of view; 2) arrangement of instructional environment and materials; 3) the learning activities; 4) the school and community collaborative partnership. At Huay Rung Primary School, the teachers chose to adapt the culture of agriculture, handicraft, language and literature, and, philosophy, religion, and tradition. At Ton Pho Primary School, the teachers chose to adapt the culture of agriculture.

The program, as a development program, provided operational guidelines to teachers and human treasures' collaboration in analysis and identification of content, activities, places, and time for dialectical construction activities flexible to the community's ways of life. The revised program consisted of concepts, principles, goals, content, implementation procedure, and evaluation.

Department Elementary Education

Field of study Early Childhood Education

Academic year 2002

Student's signature Runglawan la.
Advisor's signature Boosbong Tantuwong
Co- Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

เส้นทางแห่งความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ช่วยให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า " ชีวิตคือการศึกษาศึกษาชีวิต " สองสิ่งนี้ไม่ได้แยกจากกัน แต่อยู่อย่างเกื้อกูลกันและเป็นสิ่งเดียวกันในที่สุด ข้อน้อมระลึกถึงทุกมวลประสบการณ์ที่หล่อหลอมชีวิต ให้มาถึง ณ วันนี้ เหนือสิ่งอื่นใด นั่นคือ คุณบิดามารดาและคุณครู อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้

ขอกราบขอบพระคุณในความเกื้อหนุนส่งเสริมอย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ตันติวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้กรุณาให้ข้อคิด คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของผู้ทรงคุณวุฒิ ศาสตราจารย์ ดร. พัทยา สายหนู อาจารย์ อาคม วรจินดา และ ครูบาสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ ปราชญ์ผู้ชี้แนะเส้นทางสายวัฒนธรรม

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แคมมณี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ตรวจสอบ ให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบนมัสการหลวงปู่สอนและหลวงปู่อบ ผู้ชี้แนะและน้อมนำให้ผู้วิจัยรำลึกถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์นายแพทย์อนุพันธุ์ ตันติวงศ์ อาจารย์อภิสิทธิ์ จรัสขนะเพท คุณศิริพร โชติชัชวาลย์กุล อาจารย์มงคล ผาสุข คุณรวิมาศ ปรมศิริ และอาจารย์ อัญชญา สุนทรพิทักษ์ ซึ่งให้คำแนะนำและข้อคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณบาทหลวงวิวัฒน์ แพร์สิริ และบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ บุคคลกรในชุมชนกรณีศึกษาและมวลหมู่กัลยาณมิตร ผู้ร่วมสรรค์สร้างและกรุยเส้นทางสายนี้ให้ราบรื่น

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอกราบระลึกถึงภูมิแผ่นดินถิ่นอีสานและบุคคล ผู้สืบสานและสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ ทำให้ผู้วิจัยได้ถักทอสานฝัน และน้อมนำคุณค่าอันดีงามของวัฒนธรรมพื้นบ้านสู่การพัฒนาเด็ก จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

รุ่งลาววัลย์ ละอ้าคา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
สารบัญแผนที่.....	ฏ
สารบัญแผนภาพ.....	ฐ
สารบัญรูปภาพ.....	ฑ

บทที่

1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
	คำถามในการวิจัย.....	8
	ขอบเขตของการวิจัย.....	8
	กรอบความคิดในการวิจัย.....	9
	วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
	ตอนที่ 1 วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการศึกษา.....	13
	ตอนที่ 2 ครูและผู้ทรงภูมิปัญญา.....	32
	ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้.....	49
	ตอนที่ 4 การจัดประสบการณ์ระดับอนุบาล.....	52
	ตอนที่ 5 การพัฒนาโปรแกรม.....	62
	ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71

สารบัญ (ต่อ)

ช

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....77
	ขั้นที่ 1 เตรียมการ.....80
	ขั้นที่ 2 สร้างโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรม พื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับ อนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....86
	ขั้นที่ 3 ทดลองใช้โปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้ วัฒนธรรม พื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับ อนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....96
	ขั้นที่ 4 ปรับปรุงโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรม พื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับ อนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....110
4	ข้อมูลพื้นฐานกรณีศึกษา.....112
	โรงเรียนบ้านห้วยวัง.....112
	ชุมชนบ้านห้วยวัง.....114
	โรงเรียนบ้านต้นโพธิ์.....116
	ชุมชนบ้านต้นโพธิ์.....118
	ข้อมูลพื้นฐานชุมชนบ้านห้วยวังและชุมชนบ้านต้นโพธิ์.....119
	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้านในชุมชนบ้านห้วยวัง และชุมชนบ้านต้นโพธิ์124
	วิถีชีวิตและการเรียนรู้ของเด็กอนุบาลในชุมชนบ้านห้วยวังและ ชุมชนบ้านต้นโพธิ์.....143
	สภาพการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนบ้านห้วยวัง.....147
	สภาพการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนบ้านต้นโพธิ์.....149
5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....151
	ตอนที่ 1 วิถีชุมชนและโรงเรียน.....151
	ตอนที่ 2 การจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลก่อนทดลองใช้โปรแกรมฯ.....160
	ตอนที่ 3 กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทดลองใช้โปรแกรมฯ.....178
	ตอนที่ 4 การจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลระหว่างทดลองใช้โปรแกรมฯ.....237
	ตอนที่ 5 ข้อค้นพบที่ได้จากการทดลองใช้และการปรับปรุงโปรแกรมฯ 270

สารบัญ (ต่อ)

ณ

บทที่

หน้า

6	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	285
	สรุปผลการวิจัย.....	287
	อภิปรายผลการวิจัย.....	289
	ข้อสังเกตจากการวิจัย.....	297
	ข้อเสนอแนะ.....	299
	รายการอ้างอิง	307
	ภาคผนวก	316
	ภาคผนวก ก	317
	ภาคผนวก ข	319
	ภาคผนวก ค	331
	ภาคผนวก ง	338
	ภาคผนวก จ.....	334
	ภาคผนวก ฉ.....	346
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	348

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. การปรับปรุงแผนการดำเนินการใช้โปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของคุณและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....	95
2. การเก็บข้อมูลในการดำเนินการใช้โปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของคุณและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....	106
3. แนวการวิเคราะห์การปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านในการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาล.....	107
4. ปฏิทินประเพณีประจำท้องถิ่น	135
5. การจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างดำเนินการใช้โปรแกรมฯ	179
6. สรุปกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคุณและผู้ทรงภูมิปัญญาในระยะปฏิบัติการ.....	235
7. รายละเอียดข้อค้นพบและผลการปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของคุณและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชนบทอีสาน	270
8. ภาพรวมการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านในการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลในโรงเรียนบ้านห้วยวังและโรงเรียนบ้านต้นโพธิ์.....	345

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. การทำงานของชมรมสามก้นแล้ว.....	48
2. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและจังหวะเวลาในธรรมชาติกับวิถีชีวิต ของมนุษย์.....	61
3. ขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้ วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....	79
4. กรอบแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้ วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาล ตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....	87
5. การปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้ วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....	111
6. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระยะปฏิบัติการ.....	190
7. การสร้างความตระหนัก.....	192
8. การคัดเลือก.....	204
9. การชี้จุดสำคัญ.....	213
10. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบก้นแล้ว.....	303

สารบัญแผนที่

แผนที่ที่	หน้า
1. ชุมชนบ้านห้วยรัง	114
2. ชุมชนบ้านต้นโพธิ์	118

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. การทำงานของชมรมสามก้นเกล้า.....	48
2. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและจังหวะเวลาในธรรมชาติกับวิถีชีวิต ของมนุษย์.....	61
3. ขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้ วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....	79
4. กรอบแนวคิดและสาระสำคัญของโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้ วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาล ตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....	87
5. การปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้ วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน.....	111
6. กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระยะปฏิบัติการ.....	190
7. การสร้างความตระหนัก.....	192
8. การคัดเลือก.....	204
9. การชี้จุดสำคัญ.....	213
10. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบก้นเกล้า.....	303

สารบัญแผนที่

แผนที่ที่	หน้า
1. ชุมชนบ้านห้วยรัง	114
2. ชุมชนบ้านต้นโพธิ์	118

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. สนามเด็กเล่นโรงเรียนบ้านห้วยวังก่อนทดลองใช้โปรแกรมฯ	164
2. สวนเกษตรโรงเรียนบ้านห้วยวังก่อนทดลองใช้โปรแกรมฯ	165
3. สนามเด็กเล่นโรงเรียนบ้านต้นโพธิ์ก่อนทดลองใช้โปรแกรมฯ	172
4. สวนเกษตรโรงเรียนบ้านต้นโพธิ์ก่อนทดลองใช้โปรแกรมฯ	174
5. แบบสวนที่ครูโรงเรียนบ้านห้วยวังร่วมกันออกแบบ	200
6. แบบสวนที่ครูโรงเรียนบ้านต้นโพธิ์ร่วมกันออกแบบ	202
7. สวนเกษตรโรงเรียนบ้านห้วยวังที่เปลี่ยนแปลงไประหว่างที่ครูเข้าร่วมโปรแกรมฯ	238
8. สนามเด็กเล่นโรงเรียนบ้านห้วยวังที่เปลี่ยนแปลงไประหว่างที่ครูเข้าร่วมโปรแกรมฯ.....	239
9. สวนเกษตรโรงเรียนบ้านต้นโพธิ์ที่เปลี่ยนแปลงไประหว่างที่ครูเข้าร่วมโปรแกรมฯ	253
10. สนามเด็กเล่นโรงเรียนบ้านต้นโพธิ์ที่เปลี่ยนแปลงไประหว่างที่ครูเข้าร่วมโปรแกรมฯ.....	254
11. การปลูกพืชผักแบบโรยตามร่อง หยอดหลุม และหว่านโปรย.....	256
12. การปลูกพืชผักลึนอุ้นที่แมลงไม่ชอบไว้ด้านนอกเพื่อกันแมลงศัตรูพืช.....	257

สารบัญรูปร่างภาพ

รูปภาพที่	หน้า
1. กี่ขนาดเล็ก.....	242
2. เด็กเรียนรู้การอ้วฝ้าย.....	243
3. เด็กเรียนรู้การทอเสื่อกก.....	244
4. หุ่นฟางประกอบการเล่านิทาน.....	246
5. การไม่ข้าวเหนียวทำแป้งขนมเทียน.....	249
6. เด็กนวดแป้งข้าวเหนียวเพื่อทำขนมเทียน.....	250
7. เด็กชุดหลุมเตรียมทำปุ๋ยหมัก.....	259
8. เด็กทำน้ำสมุนไพร "กระเจี๊ยบ".....	259